

VAIKUTUSPERUSTEISEN OPERATIIVISEN AJATTELUN (EBAO) SOTATAIDOLLISET LÄHTÖKOHDAT

JUHA MÄLKKI

KIRJOITTAJA ON MAJURI JA VALTIOTIETEN TOHTORI

Abstract

The concept of EBAO or EBO is based on the assumption that it is possible to combine both direct and indirect approaches in same concept. This is problematic as a starting point because these approaches are based on different scientific explanations and research traditions. It is highly probable that all indirect based and more or less cultural level -based considerations are treated as they would be a larger part of normal military activities, although this may cause some misunderstandings and misuse of the data collected from human interaction. Therefore, all cultural and socially constructed human behaviour should be treated through different scientific research paradoxes. In the field of military studies there should be a more tolerant attitude towards culturally constructed sources. We should be ready to use the texts of T. E. Lawrence more openly and make more efforts to associate the cultural level approaches to the more traditional sources for detecting real effects against any adversaries.

Hence, it is argued in the article that to be able to combine these two approaches, major obstacles of two different paradigms must be handled. The true scope of the matter is revealed after some practical game-examples are given. The game of chess is considered as a normal military approach to any challenge presented. This kind of approach does not give answers to a strategic level problem-setting and therefore a wider range of modes of thought are needed. It is suggested in the article that the Chinese game "Go", could be a more appropriate way to handle the process of thinking in such complex situations. Anyhow, within the frame of reference of military science, EBAO is more than a necessary concept in order to solve the problems that western military thinking has been facing since the end of the Cold War period. Therefore, it is important to be able to detect the true nature of incompatible but essential elements, before they are totally isolated from the concept.

EBAO – mistä puhutaan ja miksi?

Käsittelen tässä artikkelissa vaikutusperusteisen operatiivisen toiminnan (EBO, Effects-Based Operations) ja siihen liittyvän ajattelun, ajattelutavan sekä sotataidollisen lähestymistavan (EBAO, Effect-Based Approach for Operations) lähtökohtia ja perusteita. EBO on nykyamerikkalainen konseptin, jonka jonkinlaisena promoottorina tai ainakin merkittävimpanä kannattajana on pidetty David A. Deptulaa.¹ Tarkastelen näitä vaikutusperusteisuuteen liittyviä käsitteitä yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen rajoittamassa mutta myös sen mahdollistamassa näkökentässä. Yhteiskuntatieteellisyydessäni pyrin noudattamaan niitä tieteellisyyden kriteerejä mitkä ovat tälle tieteenalalle tyypillisiä. Tiede ja Ase -julkaisussa perinteisesti noudatettu tieteellisyyden ja objektiivisten tulosten tuottamisen lähtökohdat eroavat nimittäin yhteiskuntatieteellisiin liittyvästä argumentaatiosta, jossa ehkä tärkein lähtökohta on yrittää ym-

märtää itse ilmiötä, kuin etsiä niihin tieteellisesti todistettuja lopputuloksia. Tämän artikkelin tarkoituksena ei ole muutenkaan teeman kannalta kattavan ja erilaisista ja laadullisesti eritasoisista asiantuntijalausunnoista koostuvan kokonaisuuden muodostaminen, vaan pikemminkin EBAO-logiikan taustalla olevien lähestymistapojen ruotiminen. Erityisesti huomion annan epäsuoruuden ja suoruuden (direct and indirect) lähtökohtien tarkastelulle EBAO-konseptista mutta myös niiden tekijöiden arviointiin, mitkä luultavasti muodostavat esitystä koko logiikan täysmittaiseen hyödyntämiseen.

EBO-konsepti ei ole luonnollisesti vielä valmis, eikä EBAO-lähestymistapaa voi pitää teoreettiselta kannalta viimeisteltyä. Taistelukonsepteja tai niihin liittyvää doktriinityöskentelyä ei toisaalta saada kerralla valmiiksi tai edes valmiin näköiseksi: oleellisempaa on sen sijaan asiaan ja aiheeseen liittyvä kehittytyö, koska siihen liittyvä keskustelu tulee väistämättäkin paljastaneeksi sen, missä tässä tapauksessa amerikkalainen sotataitokeskustelu on juuri nyt ja mihin se haluaa suuntautua, erotuksena siitä, mistä se haluaa päästä irti. Sotataitoon (Art of War) liittyvissä ja sitä tarkastelevissa pohdinnoissa vaaditaan kykyä ja halua kohdata asiat ja asiantila jatkuvasti keskeneräisinä. Käsitteet eivät ole nekään koskaan valmiita, koska nekin on määritetty palvelemaan nykyhetkeä, eikä niiden taustalta kannata lähteä etsimään mitään pysyvää totuudellisuutta. Naton sotilaskomitea on määrittänyt vaikutusperusteisen operatiivisen ajattelun (EBOA) tarkoittamaan seuraavaa – juuri nyt:

Yhteensovitettu ja kokonaisvaltainen sovellus allianssin eri osien toiminnasta, yhdistettynä käytännön yhteistoimintaan mukana olevien Natoon kuulumattomien toimijoiden kanssa. Näillä instrumenteilla luodaan ne tarvittavat vaikutukset (*Effects*), joilla pyritään asetettuihin tai suunniteltuihin päämääriin (*Objectives*) ja lopulta saavutetaan Naton asettama loppuasetelma (*End State*).²

Naton määritelmä ei kerro konseptin tarpeellisuudesta ja sen sisäisistä ristiriitaisuuksista, joita kannattaa muutenkin etsiä amerikkalaisesta sotataitokeskustelusta, eli sieltä missä niitä on selvitelty jo vuosien ajan. Esimerkiksi Gene E. Myers, EBO-konseptin kehittytyöhön osallistunut upseeri, esittää kiinnostavia kannanottoja EBO-ajatusrakennelmasta. Myersin kirjallinen mielipide (*Don't kill EBO. JFCCom Commander is Wrong of Scrap Effects-Based Operations, 2008*) on vastine USJFCOM James N. Mattisin kriittiseen arviointiin EBO-, ONA- (Operational Net Assessment) ja SoSA- (System-of-Systems) käsitteistä. Mattis näkee näillä käsitteillä olevan vain vähän käyttöarvoa ja siis lähinnä vain haittavaikutuksia JOINT-operaatioiden suunnittelussa ja täytäntöönpanossa. Mattisin kritiikin taustalla on selkeästi myös pelko komentajan roolin katoamisesta tietokoneavusteisten apuvälineiden ja yksittäisten

esikuntaupseerien tuottamien absoluuttisen oikeilta näyttävien ja moneen kertaan mallinnettujen arvioiden taakse. Merijalkaväkitaustaiselta kenraalilta voi toisaalta odottaakin tämäntapaista huolestuneisuutta, eikä kriittisyyden todellisten syiden lähtökohtia ole tarkoituksenmukaista lähteä sen tarkemmin pohtimaan. Myers hyväksyy Mattisin turhautumisen mutta ei silti halua heittää hanskoja tiskiin. Hän suorastaan kannustaa perehtymään konseptiin, koska jopa Taleban-organisaatiolla näyttää olevan kyky toimia juuri sen periaatteita hyödyntävällä tavalla.³ Tämä kommentti herättää tosin lisäkysymyksiä, eikä sinänsä helpota konseptin uskottavuutta: onko EBO lopultakin vain tavoiteltava ominaisuus? Onko sen soveltamiskyky itsessään loppuasetelma ja tavoite? Tähän päätelmään on helppo päätyä, jos tarkastelee esimerkiksi toisen maailmansodan aikaista Saksan asevoimaa, jolla ei ollut tarvetta kirjoittaa liikesodankäynnin teoreettisia konsepteja ja siis käytännössä salamasodan tuottamaa sotataidollista ajattelutapaa. Syykin on selkeä: he osasivat soveltaa liikesotaa ilman kirjoitettuja konsepteja. Harjoittelevatko EBO-kuvioita siis ne osapuolet, jotka eivät osaa voittaa?

EBAO:n nykyistä olemusta harjoittelu- ja valmistautumisympäristönä tukee G. E. Myersin maininta koko konseptin luonteesta. Hän toteaa, että se on tarkoitettu ensisijaisesti ajattelutavaksi, eikä niinkään juuri tietynlaiseksi prosessiksi, jota olisi orjamaisesti noudatettava tilanteessa missä hyvänsä. Hän kritisoi sitä tapaa, jolla EBO on istutettu osaksi sotilasorganisaatioiden toiminnallisuutta. Siitä on tehty ehkä tarpeettomasti toiminnallisuutta ja ajattelutapoja sitova ja myös aikaa vievä konsepti. Tämä asiantila johtuu lähinnä niistä ylitulkinnoista, joiden on luultu liittyneen konseptiin itseensä, eikä siis ole välttämättä ymmärretty, että kyse ei ole taistelukonseptista, vaan ajattelutavasta (military thinking).⁴ Siksi meidän suomalaisten on ehkä hyvä vielä harkita EBO-käsitevyyhtiin liittyvien liitännäisten hyödyntämistä laaja-alaisesti, ainakin lähivuosina. Sotatieteellinen oppiminen alkaa nimittäin muodostua varsinaiseksi ulkoluvuksi, jos otamme esimerkiksi opetuskäyttöön ilman kritiikkiä EBO-prosesseihin liittyvät työskentelyvälineet KB, KBD, EBE ja EBA, joiden sisältöä ei ole tässä yhteydessä tarve lähteä tarkemmin ruotimaan. Pystymmekö tässä käsitepaljoudessa enää keskittymään tai edes paikantamaan niitä asiakokonaisuuksia, joihin meillä itsellämme ei perinteisesti ole riittänyt energiaa tai tahtotilaa?

Myös tunnettu sotateoreetikko Milan N. Vego argumentoi artikkelissaan *Effects-Based Operations: A Critique* (2006) varsin selkeästi koko EBO-konseptia vastaan. Vegon merkittävin EBO-kritiikki kohdistuu operaatioiden päämäärien (Objectives) ohittamiseen ja niiden jättämiseen toiminnan (Actions) ja vaikutusten (Effects) välisen kausaalisen

yhteyden ennakoimisen varaan. Vego esittää EBO:n tilalle OBA-ajattelua (Objective-Based Approach), joka suuntaisi organisaatioiden toimintaa tavoitteiden määrittämisen lähtökohdilta, eli käytännössä toiminnan suuntautumiseen siten, että osatavoitteet olisi mahdollista saavuttaa voitokkaasti ja edetä kohti varsinaisen päämäärän saavuttamista.⁵ Sinänsä Vego ei tarjoa mitään todellisen uutta amerikkalaiseen sotataitoon, vaan vetoaa sekä siihen historialliseen perintöön, jolla taistelukenttää ja sodankäyntiä on aikaisemminkin pyritty hallitsemaan että niihin lähtökohtiin, joilla operaatiosuunnitelmia ja niiden toteutusta on osattu jo vuosikymmeniä ja -satoja tarkastella systemaattisesti ja systemaattisuuteen nojautuen (methodical warfare). Jokainen asevoima perustaa muutenkin toimintansa selkeisiin tavoitteisiin sekä johdonmukaisiin toimenpiteisiin niiden saavuttamiseksi. Tavoitelähtöisyys on siis itsestään selvä ominaisuus, eikä se sisällä itsessään mitään sellaista, joka mahdollistaisi organisaation paremman suoriutumisen tulevaisuuden haasteista. EBO nojautuu sen sijaan pelkän tavoitemäärittämisen sijaan erilaisten vaikutusten kokonaisvaltaiseen hyödyntämiseen paremman strategisen suoriutumisen aikaansaamiseksi (strategic performance).⁶

Teoreettiselta kannalta katsottuna on varsin ilmeistä, että EBO-konsepti on laadittu nojaamaan tieto- ja todellisuuskäsityksessään empiiriseen sekä positivistiseen tieteellisyiden lähtökohtiin. EBO:ssa korostuu selkeästi juuri empiirisuus, koska se nojautuu kokemukseen, objektiivisuuteen sekä niihin tukeutuen syy–seuraus-suhteiden paikantamiseen. Yhteiskuntatieteellisessä argumentaatiossa on empiirisyyden vaatimuksista poikkeava tapa korostaa ihmissosiaalista vuorovaikutusta höystettynä tarkoituksilla, joita rationaalinen (ihmis)toimija antaa omalle toiminnalleen. Lähtökohdana on siis ihminen, joka eroaa ja poikkeaa luonnonilmiöistä. Siksi yhteiskuntatieteet tulkitsevat ja selittävät inhimillisesti muodostunutta kaaosmaista ja sattumanvaraista kokonaiskenttää, eivätkä niinkään lähde etsimään johdonmukaisia syitä tai loogisia seurauksia. Syy–seuraus-suhteiden paikantaminen ei ole yhteiskuntatieteellisen paradigman kannalta katsottuna edes mielekäästä, koska syyt eivät ilmiöinä ole irrallisia seurauksista, vaan kiinteästi toisiinsa nivoutuneita. Luonnontieteiden tiedonmuodostamisen logiikka on ehkä nähty jonkinlaisena vaatimuksena muille tieteenaloille, jotta ne ylipäättään voisivat nähdä itsensä tieteellisyyden kriteerit täyttäväksi ja jotta ne voisivat olla vaikuttamassa ainoana oikeana pidetyn tiedon synnyttämiseen. Vaade kaikkien tieteenalojen yhteneväisyydestä on kuitenkin vähentynyt ja jopa luonnontieteiden empiristisestä olemuksesta on tullut kiistanalainen.⁷ Ehkä juuri tämän mahdollistamana EBO-konseptiin on otettu mukaan yhteiskunnalliseen ja kulttuuriin tarkasteluun enemmän liittyvää, joita ei perinteisesti ole yhdistetty voimankäytön ja vaikutuksen hakemisen logiikkaan.

EBO-logiikassa on yhteiskuntatieteellisesti erityisen kiinnostavaa sen pyrkimys lähestyä mitä tahansa inhimillistä varsin kokonaisvaltaisesti. Se pyrkii siis ymmärtämään yhteiskuntia ja inhimillistä elämää laaja-alaisesti ottamalla vaikuttamisen lähtökohdaksi minkä tahansa ihmisen tuottaman ja inhimillisen. EBO-logiikassa on siis tilaus sekä yhteiskuntatieteellisen tieteen tekemisen lähtökohdille että tyypilliselle sotatieteen parissa vallassa oleville selittämislogiikoille. Toisaalta, miten ylipäätään nämä kaksi lähtökohdtaa, luonnontieteellisen sekä yhteiskuntatieteellisen tieteen tekemisen paradigmat, voidaan yhdistää ja liittää osaksi EBO-ajattelussa korostettua kokonaisvaltaista ajattelutapaa? Juuri tässä kysymyksessä piilee EBO-konseptiin liittyvät haasteet, jotka pitäisi ratkaista, ennen kuin mikään asevoima pystyy saavuttamaan tai edes paikantamaan niitä vaikutuksia (effects), joita koko konsepti peräänkuuluttaa.

U.S. Joint Forces Commandin EBO-konsepti otettiin alun perin käyttöön *Rapid Decisive Operations* (RDO):iin vuonna 2000 liittyneen sotapelin ja *Unified Vision 2001* -dokumentin tuloksena. Sen tarkoituksena oli toimia kokonaisvaltaista RDO-konseptia mahdollistavana (*enabler*) toiminta-ajatukseksi. *Effect*-käsitteellä tarkoitettiin fyysistä, funktionaalista tai psykologista seurausta tai tapahtumaa, joka seuraa tietyistä sotilaallisesta tai ei-sotilaallisesta toimenpiteestä. EBO-konseptin ytimenä oli hypoteesi, että strategisten tai operatiivisten päämäärien saavuttaminen on mahdollista, jos vihollisen toiminta voidaan jollakin varmuudella ennustaa ja jos tiedetään mitä lopputuloksen kannalta olisi mielekästä suunnitella, toteuttaa ja arvioida.⁸

Katkelma on toimittamastani ja myös kääntämästäni Nils Marius Rekkedalín *Nykyaikainen sotataito* -teoksesta. Pohdin pitkään käännöskatkelman loppuosan käännösvaihtoehtoja. EBO oli tuolloin vielä uusi, eikä konseptista ollut mitenkään helppoa löytää (vuoden 2005 aikana) tutkimuskirjallisuutta tai edes siihen liittyvää käsitteistö-analyysia. Ensimmäinen käännösesitys oli tosin jo julkaistu, mikä tosin suuntasi huomion ”vaikutuskeskeisyyteen”. Toimittajana kritisoin käännöstä seuraavin sanoin:

Kannattaa kuitenkin miettiä miten tämä käännös ehkä vaikuttaa konseptin toteutukseen. Kyse on varsin väline-orientoituneesta näkemyksestä maksimaalisen vaikuttavuuden saavuttamiseksi. Toinen käännösvaihtoehto liittyy vaikutuslähtöisyyteen, joka on ajatukseltaan, toteutusidealtaan ja operaation lähtösuunnittelun kannalta lähes vastakkainen, koska se lähtee kohteen analysoimisesta, joka saattaa johtaa tulokseen, että vaikutusta ei toteuteta olemassa olevilla välineillä, vaan mahdollisesti muilla keinoilla ja menetelmillä. Vaikutuskeskeisellä ajattelutavalla saatetaan siis perustella jonkin välineen tai metodin kustannustehokkuutta suhteessa muihin vastaaviin välineisiin tai metodeihin. Tämä vertailu lähtee usein teknisen välineen tai järjestelmän tehokkuusanalyysista, jättäen yhteiskunta- ja ihmistieteellisen näkökulman vähemmälle huomiolle. Vaikutuslähtöinen lähestymistapa taas perustaa analyysinsä kohteesta itsestään lähtevästä syötteestä, jossa korostuu esimerkiksi yksilöiden, ryhmien, ryhmittymien,

yhteisöjen ja yhteiskuntien kollektiivinen itseymmärrys ja sen paikantaminen.⁹

Tämä kommentti liittyy pelkoon, että konsepti ja etenkin siihen liittyvän lähestymistapa-ajattelun suomalainen käänösversio olisi suuntaamassa huomiota liian kauaksi ihmisyyhteisöistä ja siitä ihmiskulttuuriin liittyvästä, jossa ihmiset joka tapauksessa elävät ja jossa he muodostavat merkityksiä tekemisilleen ja teoilleen. Vaikutuskeskeisyys suuntaa siis huomion vaikutuksen keskeisyyteen, eikä huomioi, että vaikutus itsessään pitäisi nähdä kohderiippuvaiseksi ja kohteen ehdoilla määrityväksi. Vaarana on muutenkin, että joka tapauksessa liian painavan empiirisesti orientoitunut ja erilaisia kausiteetteja etsivä konsepti ei toisi jo olemassa oleviin ja ”loppuun kulutettuihin” konsepteihin sellaista uutta sykäystä, että sen avulla olisi mahdollisuus tuottaa merkityksellistä uutta sotilaallista ajattelu- ja ajatustapaa (military thinking, military thought).

Asevoimat ovat kulttuurinsa peili

Kylmän sodan vuosikymmenten loppuvaiheessa länsiliittouma kehitteli liikesodan-sodankäynnin konseptia (Maneuver warfare), joka on siis 2000-luvun silmin jonkinlainen historiallinen lähtökohta, josta amerikkalainen ja myös koko läntinen asevoimarakenne aloitti aktiivisempaan vaikuttamiseen tähtäävien konseptien kehittelytyönsä. Liikesodankäynti perustui ainakin jollain tavalla ajatukseen kahden elävän voiman ”yhteentörmäyksestä”, nojaten aikakautensa lähtökohtiin symmetrisestä ja näkyvästä vastustajasta. Perinteiset puolustusdoktriinit ja taistelukonseptit ovat menettäneet merkitystään viimeisten vuosikymmenten aikana yksinkertaisesti siksi, että ylivoimainen, ekspansiivinen sekä interventiohalukas amerikkalainen sodankäyntikoneisto ei ole löytänyt sellaista vastusta, jota vastaan niitä olisi edes tarvittu. Ensimmäisen Persianlahden sodan jälkeinen muutosvauhti on ollut lähes hyperaktiivista: uusia konsepteja on syntynyt muutaman vuoden välein, koska konsepteja on uudistettu muuttuneiden uhkakuvien mukaan, eli käytännössä suhteessa siihen vastustajaan, joita kulloinkin on ollut mahdollisuus paikantaa. Näkyvän vihollisen katoaminen ”verkostoiksi” on nähtävä myös vastineeksi amerikkalaista sotilaallista ylivoimaa vastaan: fyysiset kohteet piiloutuvat vaikeammin paikannettaviksi ja siis vaikeammin maalinnettaviksi. Uusien taistelukonseptien tarkoituksena ei selvästikään ole ollut, julistuksistaan huolimatta, asevoimien toiminnan laaja-alainen ja transformaation kaltainen uudelleenaseointi, vaan asevaikutuksen tehostaminen sekä teknispainotteinen suorituskyvyn kasvattaminen, jotta alati vähenevillä joukoilla olisi mahdollisuus saada aikaan entistäkin parempia tuloksia.

Toisaalta, kaikilla kansallisilla asevoimilla mutta myös niitä yhdistävillä sotilasliit-

toumilla on ollut ja tulee aina olemaan hyväksi havaittuja toimintatapoja suunnitella ja toteuttaa sekä säädellä sotilaallisen voiman käyttöä. Esikuntatyöskentelykin on muodostunut ajassa juuri tietynlaisiksi ja tiettyjä rutiineja käyttäväksi. Sodankäyntikeskeisen keskustelun lomassa on toisaalta välillä syytä myös palata niihin lähtökohtiin, jotka muodostavat kansallisen asevoimien sodankäyntikyvyn ja kapasiteetin mutta myös intention toteuttaa sotaa juuri tiettyssä muodossa ja tietyllä tavalla. Asevoimat eivät nimittäin toteuta yhteiskuntiansa ulkopuolista toimintaa, vaan heijastavat niitä traditioita, oletuksia, rajoitteita, vahvuuksia ja jopa pelkoja, jotka ovat paikannettavissa niiden yhteiskuntien rakenteista. Jokaisella yhteiskunnalla mutta myös yhteisöllä on muutenkin oma yksilöllinen tapansa suhtautua väkivaltaan ongelmienratkaisukeinona. Saatamme kuvitella, että olemme vapaita muodostamaan teorioita päihittäviä toiminta- ja ajatusmalleja, vaikka itse asiassa joudumme tahtomattammekin tekemään päätelmiämme sotilaskulttuurin muodostamien näköesteiden takaa. Liddell Hart antaa kirjassaan: *Why don't we learn from history?* erittäin osuvan huomautuksen muistutuksena tästä teemasta:

While fighting is a most practical test of theory, it is a small part of soldiering; and there is far more in soldiering that tends to make men the slaves of a theory.¹⁰

Jokaisessa asevoimassa on luonnollisesti oma suhtautumistapansa kirjoitettuihin sodankäynnin periaatteisiin mutta myös julkilausuttuihin doktriineihin (asevoimien oppirakennelma). Esimerkiksi briteillä ei ole ollut tapana suhtautua kirjaimellisesti omiin asevoimia ohjaaviin periaatteisiinsa. Toisenlainen käsitys muodostuu seuraamalla amerikkalaista suhtautumistapaa ohjeisiin, normeihin ja ohjesääntöihin. Amerikkalainen asevoima on selkeästi systeemiajatteluun vahvuutensa laittava organisaatio, jossa erilaisille kirjoitetuille konsepteille, norminluonteisille ohjeistuksille sekä doktriineille on annettu aikaisemmin ja annetaan edelleen suuri arvo.¹¹

EBO tukeutuu systeemiaanalyttiseen menetelmään. Tavoitteena on analysoida toimienpiteiden mahdollista vaikuttavuutta erilaisia operaatioanalyttisiä menetelmiä hyödyntäen. Päätökset vaikutettavista kohteista ja vaikutuksen laadusta ylipäätään tehdään toiminta-alueen ulkopuolella. Tämän organisoinnin lähtökohdat muistuttavat tieteellisen liikkeenjohdon peruseriaatteita, eli insinööri Fredrick Taylorin (1856–1915) kehittämiä ajatuksia työnteon organisoimiseksi. Kyseessä oli tuotannon rationalisointiin ja tehostamiseen liittyvä uudistus, jolla haluttiin myös erottaa suunnittelu ja toteutus toisistaan. Tavoitteena oli toiminnan tehostaminen, vaikka tämä muutos mahdollisti samalla myös työntekijän asettamisen entistä selvemmin riippuvaiseksi muusta organisaatiosta.¹² Ehkäpä juuri nämä lähtökohdat tekevät

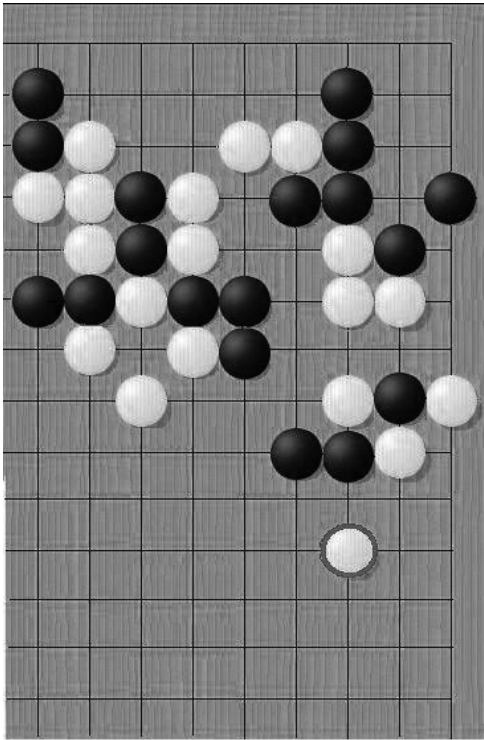
amerikkalaisen asevoiman kurikäsityksen ja kurinalaisuuteen suhtautumisen kovin erilaiseksi kuin mitä siihen liittyvä käytäntö on ollut esimerkiksi israelilaisessa sekä ruotsalaisessa asevoimassa. Näissä kurinalaisuus liittyy tehtävän täyttämiseen ja fokuksituu toiminnallisuuteen. Amerikkalaisessa käytännössä kurilla on taasen ollut kasvatuksellinen funktio: kurin avulla on nähty mahdolliseksi opettaa ”moraalia” ja yleistä olemisen tapaa. Kurin käsityksen muoto tekee amerikkalaisesta sotakoneistosta myös varsin käskytykskeskeisen (käskytysohjaamiseen sitoutuneen) erotuksena siis tehtävälähtöisestä (tehtäväjohtamiseen orientoituneesta).¹³ Pelkästään näillä tekijöillä on merkittävä vaikutus amerikkalaisen asevoiman toteuttamaan tapaan käydä sotaa ja suhtautua kollektiivisesti säädelyyn väkivallankäyttöön (American Way in Warfare¹⁴). Myös meillä suomalaisilla on oma kansallinen tapamme reagoida uhkiin ja orientoitua esimerkiksi taisteluun. Näiden asioiden tiedostaminen avaa väylän ymmärtää miten taistelut voidaan voittaa ja miksi joissain kulttuureissa voittamisen taito (ja taide) saattaa olla aivan erilaista toisiin kulttuureihin verrattuna.

EBO – suora ja epäsuora lähestymistapa

Epäsuora strategia ei ole koukkaamista ja selkeästi paikannettavissa olevien, shakkipelille tyypillisten kausaalisuhteiden määrittämistä. Se ei ole myöskään helposti romahtavien elementtien etsintää vastustajan rakenteista mahdollistamaan vaikutuksilla (effects) tuotettuja domino-ilmioita. Se on yksinkertaisuudessaan tietoa siitä tiedosta ja siitä inhimillisestä tietoisuudesta, jota ei tieteellisten menetelmien avulla ole välttämättä edes mahdollista paikantaa, saati sitten systemaattisesti kartoittaa. Suoruus puolestaan on sodankäynnissä toimintaa, johon liittyviä tuloksia voidaan shakkipelin lailla päätellä syy-seuraus-suhteiden avulla. Suoruus on siis aina jollain tavalla kulttuurisesta ymmärryksestä riippumatonta ja esimerkiksi laskettavissa oleviin suuriin tukeutuvaa toiminnallisuutta. Epäsuoran lähestymistavan avulla on siis mahdollista päästä käsiksi kohteen toiminnalliseen logiikkaan ja siis ihmisten muodostamiin sosiaalisiin rakenteisiin, joissa on aina yksilötason yläpuolella olevaa kollektiivista, institutionaalista ja sosiologista. Luonnontieteellistä metodia ei ole mielekäästä käyttää tässä yhteydessä, koska empiirinen lähestymistapa ja sen deduktiivinen ote eivät mahdollista ilmiöiden havainnointia ja ilmiöistä (ihmisyhteisö) itsessään kumpuavaa kysymyksenasettelua ja merkityksenmuodostamista.

Amerikkalainen tapa käydä ja ylipäätään suhtautua sodankäyntiin (American Way in Warfare) poikkeaa yksittäisissä mutta myös merkittävässä yksityiskohdissaan esimerkiksi traditionaalimmista eurooppalaisista lähtökohdista: amerikka-

Kuva 1: Taiwan–Kiina -asetelma Go-pelilaudalla¹⁶

laiset odottavat suoraa vastetta (respond) ja välitöntä palautetta tekemisestään (action), eivätkä välttämättä halua ajautua tilanteisiin, jossa tilanteita rakennetaan ja valmistellaan vuosikausia tai jopa vuosikymmeniä. Taiwanin tilanne saattaa herättää ihmetystä: miksi tilanne ei laukea? Miksi asioita ei sovita tai miksi Kiina–Taiwan kiista ei puhkea sodaksi?¹⁵ Sodankäynnin ylätasoon liittyvät moniulotteiset kysymykset ja vastaukset löytyvät ehkä shakin sijaan sellaisesta ”pelillisestä” ajattelukyvyistä, jossa voittajaksi ei yllä loogista ajattelukykyä omaava osapuoli, vaan se, joka hahmottaa oman ja vastustajan intentioiden välistä eroavaisuutta sekä kahden tahdon yhteentörmäyksen dynamiikkaa. Systematisoidulla ja systemaattisesti toimivalla shakkipeli-ajattelulla on siis mahdollisuus löytää ja jopa ennakoida loogisia syy-seuraus -yhteyksiä, sekä löytää nopeita ratkaisuja tilanteisiin (quick win). 1800-luvun mutta myös vielä 1900-luvun alkupuolen sotatoimet sekä sotänäyttämöt toimivat tämäntapaisessa symmetrisessä asetelmassa. Shakkimaisella suorudella on toisaalta edelleen mahdollista paikantaa tehtyjen taktisten siirtojen vaikuttavuutta mutta sen avulla ei ole mahdollista päästä todellisten peruskysymysten ääreen: mitä tapahtuu taktisen peliasetelman ympärillä? Miten tämän taktisen asetelman lopputulos vaikuttaa laajempaan sotatoimeen ja onko nappuloilla todellakin se merkittävyys miltä ne näyttävät ulospäin? Onko siis kuningas todellakin mitä sen toivomme olevan.

Sodankäynnin ylätasoon moniulotteisuuden hahmottamiseksi tarvitaan shakki-ajattelun sijaan strategisempaa ja epäsuorempaa lähestymistapaa hyödyntävää Go-peliä. Sen avulla on jo mahdollisuus päästä tarkastelemaan poliittis-strategiselle sodankäynnille ominaista vaikuttamista, eli sitä osaa sodan inhimillisestä yhteentörmäyksestä, jossa sodankäynti ei ole vain laajennettua fyysistä kaksintaistelua, vaan jossa korostuu ymmärrys kaksintaisteluiden laaja-alaisesta merkityksestä.

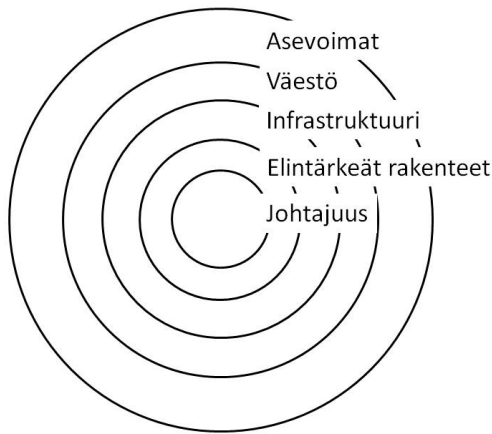
Oheinen kuva on kuvitteellinen pelitilanne Go-pelin yhdessä nurkkauksessa. Taiwan on yksinäinen alinna oleva valkoinen nappula (kivi), jolla ei ole suoraa liittymäpintaa pelin muihin vuorovaikutustilanteisiin. Kiinalainen (musta) näkee, että ase-

telmaa ei edes tarvitse muuttaa, koska yksittäinen kivi ei uhkaa kokonaisuutta. Siksi sen annetaan olla rauhassa. Tilanne muuttuu, jos valkoisia nappuloita (Yhdysvallat) alkaa ilmestyä yksinäisen nappulan tueksi. Kolmannen ja viimeistään viidennen kiven muodostama rykelmä muodostaa jo selkeän uhan mustille kiville. Tämäntapainen asetelma oli muodostumassa Kuuban ohjuskriisin yhteydessä, kylmän sodan kuumalla hetkellä, viimeistään silloin kun amerikkalainen osapuoli uskoi, että alueelle oltiin tuomassa ydinaseita. Taiwanin asetelmassa musta (kiinalainen) pelaaja on myös pakotettu aloittamaan saartotoimenpiteet, jos kokonaistilanne niin vaatii.¹⁷ Go-peli, sekä mikä tahansa strategisen tason arviointi, vaatii ”komentajan viisautta”, eikä sitä ole mahdollista tuottaa esikuntamaisesti; laskelmoimalla tai loogisesti ennakoimalla. Tämä näköala selventää myös Jamen N. Mattisin kritiikkiä koko EBO-konseptia vastaan: komentajalle on jäätävä mahdollisuus organisaation toiminnan suuntaamiseen, vaikka esikunta tuottaisikin aivan erilaista arviota tarkoituksenmukaisista vaikuttamisen kohteista.

Näillä esimerkeillä oli tarkoitus osoittaa, miten poliittis-strategisella tasolla tapahtuva vaikutusten suunnittelu voi osoittautua vaikeaksi, koska tilanteiden ennustettavuus on yhtä vaikeaa kuin esimerkiksi globaalin markkinatalouden heilahteluihin liittyvissä ennustuksissa. EBO-lähtökohtien avulla voi olla siis tuskaisen vaikeaa löytää todellista vaikuttamisen lähtökohtaa tai edes vaikuttamisen kohdetta, etenkin, jos tavoitteena on löytää nopeita ja tehokkaita tuloksia ja erityisesti systemaattista polkua niiden saavuttamiseksi. EBO-konseptin perusajatuksen on toisaalta myös ajateltu tukevan epäsuoruuden lähtökohtia – ainakin konseptin määrittelyn tasolla:

EBO is based on understanding the adversary — any adversary — as a complex adaptive system of political, cultural, technological, military and economic components.¹⁸

Fokus on vähitellen siirtynyt toiminnan tavoitteena olevien loppuasetelmien sekä sodankäynnin tavoitteiden täyttämiseen, eli siis irti siitä perinteisemmästä amerikkalaisesta ”input-based approach” -logiikasta, jossa oleellista oli paikantaa ja tuhota kohteita.¹⁹ Kokonaisvaltainen tarkastelutapa (Comprehensive approach) tekee EBO:sta massiivisen tuhoamisen sekä tavanomaisen firepower-ajattelun korvaajan, joka on siis sitä mihin esimerkiksi amerikkalaiset ovat omassa asevoimalogiikassaan tottuneet. Kulutus ja vihollisen kuluttaminen on ollut sitä mihin kyseinen asevoima on varautunut jo vuosikymmeniä, eikä näistä lähtökohdista irtautuminen tule olemaan mitenkään helppoa, jos se on yhtään helpompaa suomalaisistakaan lähtökohdista. EBO-konseptin vaatima kokonaisvaltaisuus ja holistisuus sekä erityisesti sen pakonomainen liittäminen kaikkien sodankäynnin ja sodan tasojen hallintaan ei

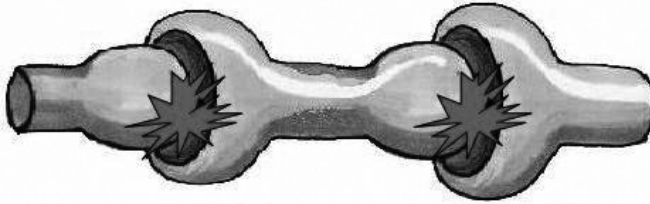
Kuva 2: Wardenin ympyrä

etenkin sotapäälliköt ja sotatoimien kannalta merkittävät henkilöt. Amerikkalainen John Warden tuotti tärkeän konseptikehityksen tästä logiikasta 1900-luvulla kuuluisaksi tulleen Wardenin ympyrän muodossa. Se ilmensi samalla uudenlaista suoruutta vaikutuskohteiden paikantamisessa, koska sen avulla pyrittiin pääsemään irti kullussodankäyntiin liittyvistä lähtökohdista, jossa oleellisempaa oli tuhota vihollinen, kuin edes yrittää saada hänet laskemaan aseensa. Uutta tässä lähestymistavassa on asevoimien sijoittaminen maalittamisen prioriteeteissa toissijaiseksi ja entisten pehmeiden kohteiden, eli esimerkiksi vastustajan yhteiskunnan rakenteiden priorisointi etualalle. Vastustajaan pitäisi pystyä vaikuttamaan Wardenin mukaan sinne missä tehdään varsinaisia päätöksiä, eli sinne missä tehdään ja välitetään päätöksiä eteenpäin sekä sinne missä yhteiskunnan rakenteet tuottavat sotapotentiaalia. Uudella ajattelutavalla oikeutettiin myös ennaltaehkäiseviä iskuja (pre-emptive strikes), mistä ei 1990-luvun jälkeen ole juurikaan puhuttu, koska siitä on tullut nykyaikaisen sodankäynnin itsestään selvä piirre. Olemme vähitellen siirtyneet siis tilanteeseen, jossa sotatilaa ei tarvitse enää julistaa, koska iskujen toteuttamiseen riittää, että ”järjestelmä” kokee uhkaa toisesta ”järjestelmästä”. Olemme siis siirtyneet systeemien väliseen yhteentörmäykseen, erotuksena elävän massan välisestä yhteentörmäyksestä, joka oli Clausewitzin mielestä edellytys, että sodankäynnin termiä oli mielekästä edes käyttää.²⁰ Suomi on siis systeemiajattelun ääritulkinnan mukaan mukana Afganistanin konfliktissa, koska siellä on alttiina systeemi tai järjestelmä, joka kantaa länsimaalaisuutensa johdosta myös niitä ”värejä”, joita näemme puolustamisen arvoiseksi ja joista itse näemme osan olevan sitä mitä itsekin olemme, erotuksena siitä järjestelmästä, joka on meille vieras ja jota ei nähdä puolustamisen arvoiseksi.

Wardenin jonkinlaisena merkkiteoksena voi pitää tunnettua teosta *The Enemy as a*

ehkä tule onnistumaan sellaisenaan, koska sodankäynnin ylätasoin hallinnassa tarvittava epäsuoraa ja erityisesti intuitiivisuuteen sekä ihmisymmärrykseen perustuva hallinta ei ole aivan yksioikoisesti hallittavissa samalla logiikalla, jolla on totuttu hallitsemaan yksittäisiä taisteluita ja yksittäisiä sotatoimia.

Sotahistoria ja ylipäätään ihmiskunnan historia on pullollaan erilaisia yrityksiä saada vallankäytöllistä tai kontrollointiin tähtäävää etulyöntiasemaa. Johtajat ovat olleet perinteisesti vaikuttamisluekkelon kärjessä,

Kuva 3: Samanaikainen isku kriittisiin kohteisiin – isku JOINT -kohtiin.

System (1995). Wardenin systeemiajattelu heijastaa sekin Yhdysvaltain armeijaa ja sen kehitystrendejä.²¹ Sen tarkoituksena oli toisaalta olla asevoimien toimintaa yleisesti kehittävä, eikä niinkään pelkistettyyn ajatteluun sekä yksipuoliseen kohdeanalyysiin virittävä. Tämän suuntaisen kohde- ja vaikutusanalyysin lähtökohdan muodostivat tosin alun perin ne 1920-luvun sotataitokeskustelijat, joista jälkipolvien tietoisuuteen on jäänyt ehkä merkittävimpana brittisotateoreetikko sir Basil H. Liddell Hart (1895–1970), joka teoksessaan *Paris or the Future of Warfare* (1925) lähti paikantamaan vastustajan kriittisiä heikkouksia, ehkäistäkseen ensimmäisen maailmansodan strategisen tason sotatoimien päämäärättömyyden toteutumisen uudestaan seuraavissa sodissa.

Vastustajan kriittiset heikkouksien olemus on syytä nähdä ikään kuin ne olisivat niveliä (joint), jotka pitävät "luita", eli rakenteita yhdessä. Oleellista ei siis ole paikantaa yksittäisiä muuttujia ja nopeasti ajassa vaihtuvia pistemaaleja, vaan sellaista, jolla on vastustajaan todellista vaikuttavuutta. Luuhun kohdistettu suora isku (direct approach) voi osoittautua tehokkaan näköiseksi mutta silti lopultakin varsin tuottamattomaksi ja resursseja hukkaavaksi. Olen tarkoituksellisesti valinnut juuri Joint-käsitteen mahdolliseksi kriittiseksi heikkoudeksi, koska siinäkin yhdistetään toisiinsa sellaista, mikä ei ehkä luonnollisesti pysyisi kasassa. Liitokset ovat yhtäläillä suunnitelmia, valtioliitoksia, suorituskykyjen yhdistelmiä tai vaikkapa sähkömagneettiseen spektriin liittyviä ominaisuuksia. Erilaisten osien liittämällä on aina riskinsä, joka saattaa jopa sitoa tarpeettomasti niitä resursseja, joita pitäisi vapauttaa toimintaan vastustajan "nívelten" paikantamiseksi.

Nívelten löytyminen on toisaalta erittäin vaikeaa, eikä ole välttämättä lainkaan paikannettavissa esimerkiksi Wardenin ympyrästä, josta hyvin pian loppuvat tarvittavat ulottuvuudet, koska sitä ei suunniteltu kohdennettavaksi monimutkaisiin kohderakenteisiin (kulttuurilähtöisyyden väheksyminen). EBO tarjoaa mahdollisuuksia paikantaa näitä "heikkouksia", kunhan niitä osataan tarkastella perinteisten paradigmojen rajojen ulkopuolella, eli sieltä missä vastustajan kulttuuriset heikkoudet todellisuudessa ovat, erotuksena siitä missä niiden luullaan olevan. Esimerkiksi Saksan hyökkäys Ranskaan kesällä 1940 kohdistui tahallisesti tai tahattomasti liittoutunei-

den asevoimaorganisaatioihin sekä niiden sisäisiin ja keskinäisiin yhteistyökuvioihin. Merkittävimmät niistä olivat:

1. Kansainvälinen yhteistyö: englantilaisten ja ranskalaisten suhteet. Brittiarmeija ei jäänyt taistelemaan saarrettuna, vaan suuntasi nopeasti Dunkerquen rannoille evakuoitavaksi pois mantereelta. Liittoumien varalle rakennettu puolustuskyky ei kestänyt tätä takaiskua.

2. Vaikutuksen keskittäminen: ilma ja maavoimat eivät pystyneet tai ehtineet synkronisoida ja keskittää voimiaan silloin kun niiden olisi pitänyt olla paikallisesti vahvoja. Saksalaisten panssarihyökkäys pääsi murtautumaan liittoutuneiden selustaan, koska murtokohtaan ei saatu riittävästi tulivoimaa estämään murron laajentumista.

3. Sotataidon lähtökohdat: liittoutuneiden asevoimat oli koulutettu muodostamaan ja puolustamaan rintamalinjoja. Saksalaisten sodankäyntilogiikka pyrki taas välttämään niitä...

Nämä vaikutukset syntyivät saksalaisen osapuolen tuottaman liikkeen johdosta kuin itsestään ja siis ilman monimutkaisia määrittelyjä. Aikakaudella tarvittiin siis symmetristä liikettä suhteessa symmetrisesti toimivaan ja ajattelevaan vastustajaan (maneuver), mikä nostatti tarvittavat, paljastavat ja vastustajaa heikentävät inhimilliset ja erityisesti kollektiivisesti paikannettavat "emootiot" pinnalle. Liddell Hart niputtaa tämän vaikuttamisen dislocation ja exploitation -termien alle (joita myös käytetään EBO-kielenkäytössä). Tässä yhteydessä ne tarkoittavat kuitenkin sitä vaikutusta, joka muodostetaan epäsuoran vaikutuksen avulla. Liddell Hart yritti paikantaa kirjoituksillaan sellaista vaikuttamista, joka tuottaisi turvattomuuden tunteen, joka on niin suuri, että kulttuurissa toimiva ihminen menettää tietoisesta vastustuksestaankin huolimatta halunsa jatkaa vastarintaa.²²

Onko parempi liikekyky avain vaikuttamiseen?

Pelkkä (suora) liike (movement) ei riitä tuottamaan haluttua vaikutusta. Ylivoimainen tulivoimakin (firepower) jää suorudessaan ja ennalta arvattavuudessaan torsoksi, jos sillä pystytään vain tuhoamaan ja välillisesti vain lisäämään vastustajan tahtoa puolustautua. Vihan nostattama vastustaja on arvaamaton ja vaikeasti lähestyttävä. Tästä esimerkkinä liittoutuneiden strategiset pommitukset Saksaa vastaan toisen

maailman sodan aikana. Ylivoimainen nopeus ja liikekyky pitää siis olla suhteutettuna kohteeseen, jotta liikenopeus ei ylitä vastustajan havaintokykyä, jolloin vastustaja ei välttämättä edes reagoi kohtaamaansa ylivoimaiseen nopeuteen (velocity).

Myös japanilainen miekkamestari Miyamoto Musashi varoittaa (vuosisatojen takaa) tästä teemasta, eli käytännön esimerkillään rummuttamasta liian nopeasti, jolloin tempo häviää tai muuttuu mielettömäksi. Oleellista on suhteuttaa tarvittava nopeus omaan ja vastustajan joukkoon, eikä siis muodostaa nopeudesta kaavaa.²³ Myös Clausewitz esittää liiallisesta yksipuolisuudesta vakavan huomautuksen: hän näkee sodankäynnin aina kaksipuolisenä ja vuorovaikutteisena. Sodankäynnin vaikuttavuus perustuu aina kahden elollisen massan törmäykseen, eikä siis elottomien elementtien väliseen hankaukseen. Elollinen (vuoro)vaikutus mahdollistaa ylipäättään sodan päättymisen ja molempien osapuolten ymmärryksen sen päättymiseen johtaneista syistä. Tämä siis vielä kertauksena tästä tärkeästä Clausewitzin esittämästä ajatuksesta, joka tahtoo jäädä sotataitokeskustelussa vähemmälle huomiolle.²⁴ Sodankäynti on väkivaltaista vuorovaikutusta, jossa kaksi osapuolta ottaa mittaa toisistaan.

Amerikkalainen liikesodankäynnin logiikka ja etenkin kuuluisa päätöksenteon harjoittelussa käytetty OODA-loop (Observation, Orientation, Decision, Action) asetuu kummalliseen valoon, jos lähtökohtana pitäisi olla liike suhteessa todellisuuteen ja siinä olevaan inhimillisyyteen. OODA-loopin ajatuksena on ylivoimaisen päätöksentekokyvyn muodostaminen, jolloin vastustaja ei pystyisi vastaamaan samassa syklissä johtamisen "vauhtiin". Kaava oli varmasti toimiva ja toimii edelleen kaksintaistelutilanteissa ja taktisissa tilanteissa. Ranskan sotaretkellä voittoisaksi osapuoleksi selviytynyt saksalainen asevoima omasi siis riittävän nopean vauhdin, jotta liike pystyi tuhoamaan rintamalinjasodankäyntiä sotivan vastustajansa. Amerikkalainen sovellus Irakin sodassa vuonna 2003 (Operation Iraq Freedom) ei siis täyttänyt liikesodankäynnin edellytystä. Se mursi allensa linjapuolustukseen jääneen puolustajan mutta ei tuhonnut vastustajan halua vastarintaan. Sotatoimi tuotti halutun vaikutuksen (an effects-based campaign²⁵) mutta se ei johtanut toivottuun lopputulokseen, eli vastustajan sotilaallisen vastarinnan kukistumiseen. Sotatoimet suunniteltiin siis Wardenin ympyrän osoittaman prioriteetituhomisen varaan, eikä siis todellisen vaikuttavuuden paikantamisen näkökulmassa, eli sen kulttuurisen Akilleen kantapäähän vaikuttamisen ehdoilla, joka olisi voinut tuoda todellista vaikuttavuutta.

Tuhoaminen ja hävitys voi nopeuttaa sotatoimien loppumista mutta se ei välttämättä lopeta "sotaa", joka jatkuu vielä selkeästi näkyvien sotatoimien jälkeen (major battle operations). Olisiko siis (natsi-)saksalainen vastustus saatu sittenkään loppumaan kertaheitolla, jos Berliini olisi vallattu jo vuoden 1943 aikana? Joissain tapauksissa on helpompaa lopettaa sota ja sodan olosuhteet, kun osapuolet ovat jo ehtineet kyllästyä

yhteenottoon ja kun jokainen sodan osapuoli on ehtinyt saada sodan tuhoavasta vuorovaikutuksesta tarpeekseen. Joka tapauksessa sodan lopettaminen on usein vaikeampaa kuin sen aloittaminen. Afganistanin operaatiossa on kohdattu jo vastaavanlaisia ongelmia. Sodan päättäminen on erittäin vaikeaa, koska aseistetuilla joukoilla tuota aluetta ei ole ennenkään pystytty valtaamaan ja koska kyseisellä alueella olevassa kulttuurissa ei ole samanlaista sodan ja rauhan välistä polarisoitunutta suhtautumista, mikä on ehkä tutumpaa meille länsimaalaisille yhteiskuntakansalaisille.

Sodankäyntipotentiaalin ja eri osapuolten väkivaltaisen toiminnan intentioiden paikantaminen vaatii aina epäsuoruuden sekä suoruuden lähtökohtien tasapainoista arvottamista toisiinsa. BBC-verkkouutiset esittivät kiinnostavan arkistopaljastuksen (4.9.2006), jonka mukaan Liddell Hartia epäiltiin sodan aikana M15 -organisaatiolle kuuluvien maihinnoususuunnitelmien asiattomasta levittämisestä. Tämän epäilyn johdosta Liddell Hartin toimia alettiin seurata tarkemmin.²⁶ Hän itse väitti tehneensä maihinnoususuunnitelmaan liittyvän kirjoituksensa: *Some Reflections on the Problems of Invading the Continent* täysin päättelyn avulla ja siis ilman tietoja salaisista asiakirjoista. Onko siis mahdollista, että Liddell Hart olisi pystynyt muodostamaan tulevan maihinnousun strategisen tason päätelmät ilman M15 asiakirjoja ja siis tarkkaa tietoa tulevista suunnitelmista? Loogisella päättelyllä tämän suunnitelman tarkka ennustaminen ei olisi todennäköisesti ollut mitenkään mahdollista: hän olisi tarvinnut juuri noita salaisia asiakirjoja, joita M15 yritti tarkoin suojella. M15-organisaatiolta näyttää siis puuttuneen kyky ymmärtää, että Liddell Hartilla oli omalaatuinen ja ehkä myös ainutlaatuinen kyky ymmärtää brittejä sekä heidän vastustajiaan tavalla, joka ei ehkä avautunut aikalaisille (jos se avautuu edes meille). Hän ymmärsi epäsuoraa strategiaa, eli hän todennäköisesti osasi liittää sodan osapuolten kulttuurisen ymmärryksen osaksi osapuolten tavoitteenasetteluja ja päämääriä sekä laittaa mielessään vastakkain näiden poliittis-strategisen osaamisen.

Liddell Hart ei ollut kuitenkaan epäsuoran sodankäynnin kehittäjä: hän pikemminkin osasi yhdistää suoruuden ja epäsuoruuden ja muodostaa ymmärryksellään sodankäynnin ylätason kokonaiskäsitteksen, eli sellaisen kansallisen ja kulttuurisen tason kokonaiskonseptin, jota yritetään saada heräteltyä henkiin EBO-konseptin avulla. Hän tarkasteli inhimillistä väkivaltaa brittitutkijoille ominaisella tavalla, eli jaotteleamalla kansallisen voimapolitiikan kokonaisuuden sodankäynnin tasoiksi.²⁷ Liddell Hartin lähtökohdat tosin eroavat nykytulkinnoista, koska hän asetti suurstrategiset tavoitteet palvelemaan suoraan taktisen tason toiminnallisuutta, eikä hän siis nähnyt tasoja toisistaan irrallisiksi ja etuoikeutetusti tietyille johtoportaille (ja yhteiskuntaluokille) kuuluviksi:

Suurstrategian tehtävänä on vastustajan kansakunnan Akilleen kantapäähän paikantaminen ja hyödyntäminen; hyökkäämällä heikoimpaan kohtaan, eikä vahvimpaan suojavalliin.²⁸

Akilles (Akhilleus) oli Homeroksen mukaan urhoollisin ja sotilaallisesti taitavin Troijan sodan kreikkalaisista sankareista. Akilleen kantapää on metafora. Sillä tarkoitetaan asian, olennon tai rakenteen heikkoa kohtaa, johon vaikuttamalla saadaan koko kohde lamautettua tai tuhottua. Kantapää oli Akilleen kriittinen heikkous, johon lopulta Parisin tarkka nuoli osui. Liddell Hart asettui kirjassa siis Parisin asemaan ja etsi nuolelle nykyaikaista vastinetta sekä kriittistä heikkoutta eurooppalaisesta vastustajastaan. Nuolikseen Liddell Hart paikansi kirjassaan ilmavoimat sekä mekaniroidun maavoimien panssarimuodostelman, jonka pitäisi olla enemmän, aikakauden visioiden ja osin myös haaveiden mukaisesti, maaolosuhteissa seilaavan laivaston kaltainen, kuin pelkkä yksittäinen joukko-osasto. Ilmavoimien rooli oli Liddell Hartille keskeinen, koska niiden avulla oli mahdollista ”hypätä” vastustajan maavoimien yli ja iskeä nopeasti kohti vastustajan pääkaupunkia tai muita sen selustassa olevia kriittisiin kohteisiin. Mekanisoiduilla joukoilla oli taas kyky tunkeutua vastustajan rintamalinjojen läpi vastustamattomalla voimalla ja tuhota ne liikekykynsä avulla. Liddell Hart ei toisaalta nähnyt mielekkääksi vastustajan tehtaiden tai muun yhteiskunnan toimintojen kannalta tärkeiden rakenteiden tuhoamista, koska sodan jälkeinen jälleenrakennus saattaisi muodostua taloudellisesti raskaaksi myös voittajaksi selvinneelle. Ilma- ja maavoimien tuli toteuttaa isku, joka muistuttaisi lähes nyrkkeilijän hyökkäysliikettä kehässä. Molempien ”nyrkkien” vaikutusta oli käytettävä samanaikaisesti hyväksi, jotta ensimmäisen iskun energiasta toipuva vastustaja ei saisi mahdollisuutta iskeä takaisin.²⁹ Tätä logiikkaa kutsutaan nykyään Parallell attack -ideaksi nykyamerikkalaisessa keskustelussa. Ideana on (yksinkertaistettuna) siis vaikuttaa valittuihin kohteisiin samanaikaisesti ja saada siten senlaatuista tuhoa aikaan, että kohteena oleva vastustaja menettää kykynsä ja tahtonsa jatkaa vastarintaa.

Nykyaikaisen sotilaallisen vaikuttamisen tehokkuus ja kustannus-hyödyn tavoittelu näyttää omaavan selkeitä historiallisia lähtökohtia. Sunzin alkuperäinen ajatus tehokkaasta vaikuttamisesta näyttää tosin kiertyneen teknologiakeskusten domianssissa ja tuhoamisen vimmassa nurinkuriseksi ja lähes päinvastaiseksi:

Erinomaisinta ei siis ole sata taistelua ja sata voittoa, vaan vihollisen kukistaminen taistelutta. Siksi tärkeintä on hyökätä suunnitelmaa vastaan, seuraavaksi tärkeintä on hyökätä liittoutumia vastaan ja vasta sitten sotilaita vastaan. Huonoin vaihtoehto on hyökätä linnoitettuihin kaupunkeihin.³⁰

EBO-konseptin kannalta näyttää olevan siis oleellisempaa tuhota sata merkittävää kohdetta, kuin yrittää saada vastustaja antautumaan ”taistelutta”. Tämä Sunzilta lainattu kielikuva ei luonnollisesti tarkoita absoluuttista ei-taistelua, vaan asetelmaa, jossa pyritään voittamaan siten, että vastustajalle sekä itselle koituisi mahdollisimman vähän inhimillisiä sekä materiaalisia tappioita. Oleellista on siis etsiä juuri ne kohteet, joihin vaikuttamalla voitaisiin saada aikaan tuloksellisuutta kustannustehokkaasti. Mitä on toisaalta mielekästä tuhota kehittyneen teknologian avulla? Valitettavasti EBO-perusteissa tukeudutaan laajasti menneeseen aikaan. Vertailun vuoksi mainitaan esimerkiksi, että toisen maailmansodan aikana vain noin 20 prosenttia pommeista osui alle 300 metrin päähän tähtäyspisteestä, kun tänä päivänä voidaan odottaa päästävän metrien tarkkuuteen.³¹ Mennyt on kuitenkin aina mennyttä, eikä sellaisenaan tule koskaan enää takaisin, joten ne perusteet, joilla pyritään todistamaan jonkin konseptin toimivuutta menneessä ajassa, ei todista mitään siitä, että konsepti toimisi vielä huomennakin.

Menneen ajan kopiointiongelmasta tulee myös ongelmallista, jos esimerkiksi Liddell Hartin 1920-luvun innovatiivinen joukkojenkäyttö ja vaikutuksen etsimislogiikka siirretään sellaisenaan 2000-luvulle. Tuloksena on todennäköisesti sarja onnistuneita lamaustehtäviä ja riittävästi tuhottua materiaalia. Todennäköisesti pystytään myös jälkikäteen osoittamaan miten sota tai jokin sotaa alempi konflikti saatiin päättämään nopeasti. Aivan toinen asia on kuitenkin toteutetun tuhoamistehtävän todellinen hyödyllisyys todellisten vaikutusten saavuttamisen vaatimuksen suhteen. Syy-seuraus-suhteiden paikantaminen ei ole koskaan ennakoitavissa, aikaisempienkin tässä artikkelissa käyttämäni perusteluiden valossa.

Lähestymistavan (Approach) valinnan vaikeudet ja esteet

Yhdysvaltalainen näkemys sodankäynnin peruseriaatteista noudattaa historiallisesti (1900-luvun alun) eurooppalaisia lähtökohtia. Vakinainen armeija otti käyttöönsä brittieversti J. F. C. Fullerin (1878–1966) ensimmäisen maailmansodan aikakaudella kehittämän sodankäynnin yleisten periaatteiden listauksen logiikan, joka perustui toiminnallisuuden suuntaamiseksi ja painottamiseksi juuri tietynlaiseksi. Ajatus tästä logiikasta on edelleen käytössä useassa asevoimassa, vaikka käsitteiden orjallinen noudattaminen lienee jäänyt jo menneisyyteen. Systemaattisuuteen liittyvät käytännöt ja toimintamuodot ovat tosin muuttuneet ajassa: esimerkiksi EBO-konsepti voidaan itsessään nähdä (karkeassa) yleistyksessä samankaltaiseksi yritykseksi saada taistelukenttä jollain tavalla hallittavaksi ja myös ennustettavaksi. Toiminnan suun-

J.F.C Fuller	T.E. Lawrence
<ol style="list-style-type: none"> 1. Direction 2. Concentration 3. Distribution 4. Determination 5. Surprise 6. Endurance 7. Mobility 8. Offensive action 9. Security <p style="font-size: small; margin-top: 10px;">Lähde: <i>The Foundations of the Science of War</i> (1925), s. 221.</p>	 <p style="font-size: small; margin-top: 10px;">Lähde: <i>Seven Pillars of Wisdom</i> (1926).</p>

Kuva 4: J. F. C: Fullerin suora sekä T. E. Lawrencin epäsuora lähestymistapa (approach) operaatioihin

taamisen tarkoituksena on myös korostaa juuri tietynlaista toiminnallisuutta sekä väheksyä sellaista, jonka ei nähdä parantavan asevoimien isku- ja suorituskykyä sekä vaikuttavuutta suhteessa mihin tahansa vastustajaan. Yhdysvaltalaisissa ohjesäännöissä näiden periaatteiden määrä on pysynyt yhdeksänä viimeisten vuosikymmenten aikana. Painotukset ovat pysyneet samantyyppisinä 1960-luvusta nykypäivään. Ne ovat vakiintuneet seuraavaan järjestykseen: päämäärä, hyökkäyksellisyys, voimien vaikutuksen keskittäminen, voimien taloudellinen käyttö, taisteluliike, johtamisen yhtenäisyys, turvallisuus, yllätys ja yksinkertaisuus.³²

Fullerin aikalainen, Thomas Edward Lawrence (1888–1935), toimi ensimmäisen maailmansodan aikana Lähi-idässä, Turkin armeijan selusta-alueella, jossa hän johti sissitoimintaa yhteistyössä paikallisten arabien kanssa. Lawrence määrättiin yhteysupseeriksi mutta hän siis tosiasiallisesti organisoi lähes tyhjästä erittäin suorituskykyisen ja vakinaiselle armeijalle kovan vastuksen antaneen arabi-iskuosaston. Turkki joutui lopulta vetäytymään alueelta, Lawrencen suunnitteleminen iskujen johdosta, jouduttuaan sitomaan merkittävän määrän joukkojaan selustansa suojelemiseksi. Tämantapainen sissisodankäynti on meille nykypäivänä täysin itsestään selvää. Sitä se ei kuitenkaan ollut aikalaisille, jotka saattoivat jopa paheksua sitä epäharrasmiesmäisenä sodankäyntitapana. Lawrence (of Arabia) niitti mainetta toiminnallaan, jonka lähtökohdat hän oli löytänyt vastustajasta itsestään. Hänen tunnetuin kirjansa *Seven Pillars of Wisdom* (1926) on sotataidon kulttuurisen puolen ja vaikutuslähtöisen ajattelutavan sekä epäsuoran strategian mestariteos. Valitettavasti siitä ei ole mahdollista

löytää sellaista, joka suoraan hyödyttäisi esimerkiksi esikuntia operaatioiden suunnittelussa. Vakinaiset armeijat jäävät omassa systemaattisuudessaan helposti kokiologiikan ulkopuolelle, vaikka ehkä vuosisata tapahtumien jälkeen pystyvätkin antamaan tunnustuksen Lawrencen toimintatavoille ja rohkeudelle.

Kuvan vertailuasetelma Fullerin ja Lawrencin välillä saattaa vaikuttaa keinotekoiselta: siitä on pintapuolisella tarkastelulla vaikea erottaa mitään sellaista mielekästä vertailuasetelmaa, jossa näillä lähestymistapojen ääripäillä olisi jotain yhteistä ja jotain sellaista, minkä varaan voisi ylipäätään rakentaa argumentaatiota. Oleellista ei ole pohtia sitä miltä tämä asetelma näyttää, vaan sitä mihin ja minkälaiseen lopputulokseen näillä lähestymistavoilla päädytään. Laaja-alainen ja massiivinen organisaatio ei voi luonnollisesti toimia ei-vakinaisen asevoiman toimintaperiaatteita hyödyntävällä tavalla, eikä varsinkaan ad hoc-tyyppisesti muodostetun suorituskyvyn varassa. Systemikeskeinen ajattelulogiikka sekä massiivisen organisaation rakenteet vaativat ja tarvitsevat yhteisesti ymmärrettäviä ja etukäteen harjoiteltuja perusperiaatteita. T. E. Lawrence ei edes esittänyt kirjassaan mitään sellaista konkreettista, että siitä olisi sellaisenaan hyötyä asevoimien taisteluun suuntaamisen kannalta katsottuna. Hänen tuotantoonsa kannattaa silti perehtyä: Lawrence oli nimittäin kaikesa epäsuoruudessaan aikakautensa todellinen EBAO-ajattelija, koska hän oivalsi vastustajansa materiaaliin ja ylipäätään logistiikkaan liittyvät ongelmat. Juuri niihin iskemällä hän pystyi horjuttamaan vastustajansa sodankäyntikykyä ja -potentiaalia. Lawrence hahmotti tilanteen ja hän lähestyi tilannetta varsin eri tavalla mihin vakinaisen asevoima oli rutiineissaan tottunut. Käytännössä Lawrence siis pääsi yksinkertaisesti yllättämään vastustajansa juuri siksi, koska hän pystyi toimimaan tavalla, joka ei vastannut vakinaisen brittiarmeijan toimintatapoja. Myös Sunzi mainitsee voiton ennakkoinnin olevan varsin yksinkertaista, kunhan vain ymmärtää sen liittyvän siihen mitä ihmiset ovat ja mihin ihminen voi toiminnallaan vaikuttaa, eikä pakota saatuja havaintoja ennalta sovittuihin raameihin.

Voiton ennakkointiin riittää rahvaan tieto. Se ei ole hienointa. Sekään, että voittaa taistelun ja kaikkialla Taivaanpiirin alla toistetaan ”mahtavaa”, ei ole hienointa³³

Fullerin kirjaamat taktiset periaatteet oli kehitelty parantamaan erityisesti ensimmäisen maailmansodan länsirintaman taktisen tason hallintaa, eikä niinkään vaikuttamaan vastustajaan epäsuorasti. Sodankäynti oli ajautunut länsirintamalla taktiselle tasolle fokuoituneeksi, rintamalinjojen läpäisy-yrityksiksi, eikä aikakauden itsestään selvinä pidettyjen lähtökohtien mukaisesti tarkasteltu sotänäyttämön stra-

tegisen tason tai kokonaisvaikuttavuuden ulottuvuuksia. Pitkittynyt sota piti saada mahdollisimman nopeasti päättymään, eikä epäsuoria ja siis aikaa vieviä menetelmiä haluttu edes pohtia. Aikakausi korosti siis Fullerin kaltaisia ja erityisesti upouusien mekanisoitujen joukkojen suoraa ja tulivoimaista käyttöä sekä samalla myös systeemikeskeistä ajattelutapaa. Voiton ennakoitiin perustui aikakaudella sotatarvikkeiden muodostamaan suorituskykyyn, eikä ymmärrykseen vastustajasta kulttuurisena toimijana.

Nämä mainitut kaksi vaikuttamiseen liittyvää lähestymistapaa ja myös ongelmanratkaisun lähtökohtaa näyttävät olevan varsin etäällä toisistaan. Kiinnostavaa onkin havaita, että juuri EBAO-ajattelussa ne nähdään liittyvän läheisesti toisiinsa. Käytännössä niiden yhdistäminen vaatii kuitenkin kahden erilaisen paradigman yhdistämistä, mikä ei ole koskaan helppo asia, ei edes tieteen tekemisen kannalta katsottuna. Ongelmia siis syntyy viimeistään, jos asioihin aletaan paneutua niiden vaatimalla tavalla, eikä vain todeta jotain toimenpidettä tarpeelliseksi. Empiiriseen havainnointiin ja havaittuihin totuuksiin perustuva sotilaslogiikka tarvitsee siis kykyä asettautua tutun ja turvallisen ulkopuolelle ja samalla siis halua ja kestäkykyä itsensä tarkasteluun ja itsensä arviointiin ulkopuolisen silmin katsottuna. Irtautuminen kurinalaisuuden absoluuttisuudesta sekä vakinaisille armeijoille tyypillisestä sääntöjä noudattavasta moraalisten imperatiivien ilmapiiristä ei ole missään tapauksessa helppo ja kivuton vaatimus.

Organisaatioiden suorituskyvyn kehittäminen näyttää olevan pitkälti erilaisten sovitavilinjaisiin kytkettyjen suorituskykyjen jatkuvaa parantamista, tähtäys- ja maaliinsaattamiskykyjen kehittämistä sekä tuhovaikutuksen maksimointia. Laitetta sekä välinettä voidaan helpostikin arvioida esimerkiksi kantaman ja nopeuden parametrien avulla. Aivan toinen asia on määrittää näiden parametrien todellista vaikuttavuutta ihmiseen, ihmisyhteisöihin ja inhimilliseen kulttuuriin. Vaarana on aina, että kehitetty ”suorituskyky” jää vain ajasta, paikasta ja kulttuurisesta kontekstistaan riippumattomaksi ja lopultakin vain numeraaliseksi laitteen tai järjestelmien ominaisuudeksi, joka suhteutuu ja on vertailukelpoinen vain ei-elollisissa vertailuasetelmissa. Todellinen suorituskyky muodostuu kuitenkin ihmisistä, jotka käyttävät tuhoamiseen ja tappamiseen tarkoitettuja laitteita vaikuttaakseen ihmisiin, joilla on myös käytettävissään jonkinlaisia tuhoamislaitteita. Korostettakoon vielä, että koneiden ja järjestelmien välisellä yhteentönnähtämisellä ei ole kuin välillistä tekemistä inhimillisen ja ihmisten välisen sodankäynnin kanssa.

Targets of highest value are generally those that are best protected by an adversary. It makes perfect sense to reduce enemy defence before attacking these high value targets: reducing enemy

defences increases the probability of prosecuting a successful attack and reduces the likelihood of heavy losses.³⁴

Näissä EBO-konseptin perusteissa koko mallin päänsinööri Deptula määrittelee maalien valinnan tärkeyden ja tulee samalla paljastaneeksi perinteisen tulivoimalähtöisen (ja systemaattisuushakuisen) amerikkalaisen sotataidollisen käytännön. Mikä toisaalta estäisi siirtymästä entistä syvemmälle kulutukselliseen logiikkaan, jossa ei tarvitsisi enää ajatella vastustajan kukistamisen monimutkaisuutta, koska se ei kuitenkaan ole täydellä varmuudella selvitettävissä EBO-konseptissa käytettävien menetelmien avulla? Näitä pohdintoja esittävät amerikkalaiset itsekkin omasta konseptistaan ja etenkin sen jatkojalostamisen suunnista.³⁵

EBAO:n tulevaisuus

Sovelтуuko EBO-konsepti osaksi suomalaista kokonaisuomaanpuolustusta? Onko EBAO ylipäättään sellainen ajatuksellinen lähestymistapa, että siihen kannattaisi sitoutua pidemmäksi aikaa? Meillä suomalaisilla on vieraan asevoiman tarjoamista ”voittamattomista” sotataidollisista lähtökohdista omat karvaat muistomme. Ennen toisen maailmansodan syttymistä suomalaiset upseerit A. E. Martola ja A. Airo kehuivat omaa Ranskassa saamaansa sotilaallista koulutusta. Martola puhui jopa Ranskan kasvaneesta arvosta ”voittoisan sodan sille ja sen opeille luoman sädekehän vaikutuksesta” sekä esikuntien toiminnallisesta kokoonpanosta, josta olisi otettava mallia suomalaiselle organisaatioajattelulle. W. E. Tuompo oli vielä toisen maailman sodan jälkeenkin harmissaan joutuessaan Sotakorkeakouluun Ruotsiin, eikä siis Ranskaan, jolla oli voittoisa sota takanaan,³⁶ vaikka juuri päättynyt sota oli jo osoittanut ranskalaisen koulukunnan puolustusvoittoisen ja staattisen Maginot-ajattelun ajastaan vanhentuneeksi. Pystyimmeko siis tällä kertaa määrittämään suuntamme ja arvioimaan mihin sitä käyttämällä lopulta joudumme? Osaammeko paikantaa toimintakulttuuristamme niitä piirteitä, jotka suuntaavat meidät kohti seuraavan laajemman kriisin Maginot-ajattelua? Onko esimerkiksi verkostopuolustus samankaltainen mentaalinen loukku (dislocation), joka suuntaa huomiomme pois siitä mihin meidän pitäisi todellisuudessa varautua?

Olemme toisaalta joka tapauksessa sitoutuneet vaikutusperusteiseen malliin ja sen myötä verkostoperusteisuuden kehittämiseen, jossa toimii samanaikaisesti sekä erilaisia aineellisia että aineettomia toimijoita. Näiden valintojen myötä olemme varsin tiiviisti mukana siinä systematisoidussa ja empiirisiin havaintoihin tukeutuvassa logiikassa, joka näkyy jopa päivä esikuntatyöskentelyssämme. Ehkä on syytä muistaa, että olemme joka tapauksessa sitä mitä jo nyt teemme, eikä EBO voi sitä ainakaan

pahentaa. Sen avulla ja sitä täysimääräisesti hyödyntämällä, eli käytännössä epäsuoruutta ja suoruutta laajasti analysoiden, meillä olisi toisaalta ainakin ainutlaatuinen mahdollisuus päästä kurkistamaan sellaisen erilaisuuden taakse, johon perinteiset asevoimat eivät juuri ole, ainakaan virallisesti, edes halunneet päästä. Olemmeko toisaalta valmiita heittäytymään tieteellisessä mutta myös käytännön suunnittelutyöme tekemiseen liittyvässä keskustelussamme systematisoidun elottoman tarkastelusta siihen kulttuuri- ja yhteiskuntatieteiden keskiössä olevaan inhimilliseen, jossa systematisoidun sijaan tarkastellaan jatkuvaa muutosta ja muuttumista, eli käytännössä ihmiselämälle ominaista kaaosmaisuuutta?

EBAO on silti kaikesta keskeneräisyydestään huolimatta hyödyllinen prosessointiväline ja tapa asennoitua tekemiseen. Se on myös oiva apu vaikutusten paikantamisessa. Ongelmia syntyy kun shakki-peliä käyvä sotilaslogiikka sekä Go-peliä pelaava strateginen asemoija puhuvat samasta ilmiöstä, samanaikaisesti. Nämä kaksi eivät välttämättä kohtaa toisiaan. Minkä tahansa strategian jalkauttaja on havainnut tämän haasteen lähes ylitsepääsemättömäksi ongelmaksi. Helpoin ja kivuttomin ratkaisu on pitää nämä kaksi toimijaa erossa toisistaan ja siis jatkaa sitä tieteellisen liikkeenjohdon periaatetta, jolla on jo syvät juuret myös suomalaisessa yhteiskunnassa. Tämä erottelu tekee toisaalta EBAO-ajattelutavan soveltamisesta vain utopiaa.

Systeemit ja systeemikeskeisyyteen viittaavat työskentelytavat ovat toisaalta vain esikuntasuunnitteluun liittyvää toiminnallisuutta, joiden avulla on mahdollista käsitteellistää ja suunnata organisaation toiminnallisuutta. Verkoston kautta leviävä informaatio avustaa ja auttaa eri toimijoita ja erityisesti komentajia ja päälliköitä pysymään tilanteen tasalla. EBO:n nimissä ja erityisesti EBAO:n varjolla toteutettu ohjaus, valvonta sekä varmistaminen saattaa kääntyä suoranaiseksi puuttumiseksi alaisten toimintaan. Onko meillä siis vallalla olevan tieteellisen liikkeenjohdon toimintatapojen jäljiltä enää tilausta "tehtäväjohtamiseen"³⁷, eli sellaiseen johtamistapaan, jossa komentajilla ja päälliköillä on velvollisuus mutta myös oikeus perustella oman toimintansa lähtökohdat ja ne toimenpiteet, jotka olisi hyvä tehdä nyt heti ja ne tehtävät jotka voidaan tehdä myöhemmin? Onko tehtäväjohtamiseen liittyvän toiminnallisuuden tarve jäänyt vain erikoisjoukoille, jotka ovat aina tarvinneet oma-peräisiä johtamismalleja, erotuksena tavanomaisista hierarkioihin sitoutuneemmista linja-asevoimien joukko-osastoista. EBO:n laaja-alaisempi käytettävyys vaatii siis joka tapauksessa osittaista luopumista perinteisestä asevoimien toiminnallisuutta ohjaavasta ja empiirisyyteen tähtäävästä ajattelutavasta, joka liittyy siis toimintaa ohjaavana logiikkana yhtä lailla myös suomalaiseen, ruotsalaiseen kuin venäläiseenkin asevoimakäytäntöön.

Aika näyttää miten suomalaisuuteen liittyvät kulttuuriset voimavaramme liittyvät osaksi vaikutusperusteisuuden lähtökohtia. Meissä jokaisessa on ja tulee jatkossakin olemaan vähintään hitunen Fullerilaista matemaattis-loogisuuteen tukeutuvaa systemaattisuutta, eli sitä mikä on ollut vallalla jokaisessa asevoimassa jo vuosisatoja, ellei vuosituhansia. Todennäköisesti äärimmilleen viritetty orjamainen ja joillekin yksittäisille konseptille alisteinen toimintamalli ei toteudu olosuhteissamme. Tuskin meistä tulee myöskään maailman paras systeemitaielijakansa. Meidän taakkamme ja mahdollisuutemme liittyy kansalaissotilaisiimme. Kansallisia rajoja puolustava suorituskykymme muodostuu reservimme omaperäisestä ja ei-sotilaallisesta osaamisesta, eli siitä ymmärryksestä, jossa on enemmän T. E. Lawrencille ominaista, kuin mitä on meille jälki-Fullerilaisille tehokkaille toimeenpanijoille. Laajasta reservistämme löytyy siis sellaista mikä jää ammattiarmeijoilta saavuttamatta: kulttuurilähtöinen ymmärrys sota- ja sotatilanteiden tilanteisiin, jota tarvitaan entistä enemmän nykyaikaisella taistelukentällä, jossa toimijoiden määrä ei rajoitu perinteisen viholliskuvaretoriikan mukaisesti enää vain ”meihin” ja ”heihin”.

Muutosta ja erityisesti sotataidollisia paradigmoja ylittävää muutoshalukkuutta on ollut nähtävissä ainakin Yhdysvalloissa. T. E. Lawrencen lisääntynyt käyttö Yhdysvaltain asevoimien eri sotakoulujen lukumateriaalina osoittaa selvästi uutta trendiä, jossa tarkastellaan organisaatiota yhteisötasolla laaja-alaisemmin ja erityisesti kulttuuriselta kannalta katsottuna. Pelättävissä tosin on, että T. E. Lawrencen vaikutus amerikkalaisille jää yhtä kaukaiseksi kuin mitä esimerkiksi Suvi Salmenniemen sekä Anna Rotkirchin teos *Suhteiden Venäjä* (2008) jää meille suomalaisille: toivomme ymmärtävämme venäläisiä mutta emme silti välttämättä ymmärrä venäläisten tapaa muodostaa verkostoja tai ylläpitää naapurisuhteita. Niiden ymmärtäminen saattaa avata paremman käsityksen siitä venäläisyydestä, joka muodostaa jatkuvasti lehdistönsä välityksellä merkityksiä Suomesta ja suomalaisista. Pitäisi vähintään yrittää nähdä niitä ymmärrystä heikentäviä kynnyksiä, joita (sotilas)kulttuurit tuottavat sotilasorganisaatioille nähdä sellaista, jossa on enemmän vierasta kuin tuttua. Muuten altistumme itse EBAO-ajattelutavan uhreiksi – mahdollisesti edes huomaamatta omaa vääjäämätöntä tappiotamme. Maginot-ajattelun nykyaikaiset piirteet saattavat toistua arvaamattomasti – juuri silloin kun emme ole siihen valmiita.

Sunzin ajatus itsensä ja vastustajansa tuntemisesta pitää ymmärtää Fullerin sekä Lawrencen lähestymistapojen yhdistämisen kautta, eikä siis vain yhteen paradigmaan nojautuvaksi toimintakaavaksi. EBAO voidaan siis kiteyttää tähän ikivanhaan mutta aina yhtä ajankohtaiseen vaatimukseen:

Jos tunnet vastustajasi ja tunnet itsesi, et ole vaarassa sadassakaan taistelussa.³⁸

Viitteet

- 1 Deptula 2001.
 2 Pietiläinen–Nurmi 2008, 207.
 3 Mattis 2008, Myers 2008.
 4 Myers 2008.
 5 Vego 2006.
 6 Understanding Modern Warfare 2008, 344.
 7 Trigg 2001.
 8 “Effects-based Operations”, White Paper, Version 1.0, (Virginia: USJFCOM, 18.10.2001).
 Lainattu teoksesta: Rekkedal 2006, 262.
 9 Toimittajan huomautus teoksessa: Rekkedal 2006, 2. Olen tehnyt tähän sitaattiin kielen-
 huoltoa.
 10 Liddell Hart 1971.
 11 Lider 1981, 44.
 12 Kettunen 1994, 101–104.
 13 Mälkki 2008; Shalit 1988, 124–125.
 14 Ks. Weighley 1973.
 15 Lai 2004.
 16 Lai 2004. David Lain artikkeli kertoo Kiinalaisesta strategisesta ajattelusta ja Go-pelin avul-
 la tehdyistä tulkinnoista maailmanpoliittisesti kiinnostavista asetelmista. Peliasetelma on
 lainattu artikkelista. Wikipedian kautta löytää varsin seikkaperäisen ohjeistuksen tästä pe-
 listä. Go-pelin tavoitteena on vallata pelilaudalta pinta-alaa vastustajalta. Pisteitä saa myös
 vangitsemalla vastustajan kiviä. Peli on esisijaisesti strateginen, eikä siis taktinen shakin
 tavoin.
 17 Lai 2004.
 18 Myers 2003.
 19 Hunerwadel 2006.
 20 Clausewitz 1989, 96.
 21 Ks. Warden 1995. Airpower journalin nimi on muuttunut Air & Space Journaliksi.
 22 ks. esimerkiksi: Liddell Hart 1991, 326.
 23 Musashi 1995, 100.
 24 Clausewitz 1989, 77.
 25 Hunerwadel 2006.
 26 Files reveal leaked D-Day plans 2006.
 27 Tästä lähtökohdasta on tuoreimpana esimerkkinä teos: Understanding Modern Warfare
 2008, jossa korostetaan suurstrategisen tason merkittävyyttä kansallisten voimavarojen
 suuntaamisessa kansallisen tai liittouman tavoittelemien poliittisten tavoitteiden saavut-
 tamiseksi. Muut sodankäynnin tasot on asetettu palvelemaan tätä tasoa (sotilas-strategia,
 operaatiot ja taktiikka)
 28 Käännös teoksesta: Liddell Hart 1925, 27.
 29 Liddell Hart 1925, 60–61.
 30 Sunzi 2005, 73.
 31 Depula 2001.
 32 Huttunen 2005, 105.
 33 Sunzi 2005, 79.
 34 Deptula 2001.
 35 Hunerwadel 2006.
 36 Mälkki 2008.
 37 Ks. Mälkki 2008. Tämä käsite poikkeaa ”tehtävätaktiikan” perinteisestä määritelmästä.
 Tehtäväjohtamisessa (Führen mit Auftrag) fokus on pääpiirteisissä toimeksiannoissa ja
 alaisen vastuun korostamisessa sekä siinä miten johtamistaidollisesti alainen saadaan si-
 toutumaan ja suorittamaan tehtävänsä ilman valvontaa. Tehtävätaktiikka on käännöksenä
 ja käsitteenä ongelmallinen: se fokusoi tehtäviin, vaikka juuri tehtävien antaminen ja nii-
 den täytäntöönpano ovat olleet aina sotilasorganisaation vahvuusalueita.
 38 Sunzi 2005, 77.

Lähteet

- Clausewitz, Karl Von 1989: *On War*. Editoinut, toimittanut ja kääntänyt Michael Howard ja Peter Paret. New Jersey.
- Deptula, David 2001: *Effects-Based Operations. Change in the Nature of Warfare*. Defence and Airpower Series. Virginia: Aerospace Education Foundation.
- Files reveal leaked D-Day plans. BBC NEWS 4.9.2006. Viitattu 10.8.2009. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/5311460.stm>
- Fuller, J. F. C. 1925: *The Foundations of the Science of War*. Lontoo.
- Huttunen, Mika 2005: Näkökulmia taktiikkaan. Taktiikan käsite ja taktiikan keinot tulkinnan kohteena. Maanpuolustuskorkeakoulun Taktiikan laitos. Helsinki.
- Kettunen, Pauli 1994: Suojelu, suoritus, subjekti. Työsuojelu teollistuvan Suomen yhteiskunnallisissa ajattelu- ja toimintatavoissa. Suomen Historiallinen Seura. Historiallisia tutkimuksia 189.
- Lai, David 2004: *Learning From the Stones: A Go Approach to Mastering China's Strategic Concept*, Shi. Viitattu 10.8.2009. <<http://www.fas.org/man/eprint/lai.pdf>>
- Lawrence, Thomas E. 2000: *Seven pillars of Wisdom*. Penguin Books, Lontoo. Ilmestynyt ensimmäisen kerran vuonna 1926.
- Liddell Hart, B. H. 1925: *Paris or the Future of War*. Kegan Paul, Trech, Trunber & co. Ltd, Lontoo.
- Liddell Hart, Basil H. 1971: Why don't we learn from history? Part I: History and Truth, The Scientific Approach. Viitattu 10.8.2008. <<http://www.nmt.edu/~shipman/reading/liddell/>>.
- Liddell Hart, B. H. 1991: *Strategy*. A Meridian book, Harmondsworth, Middlesex.
- Lider, Julian 1981: *Towards a Nuclear Doctrine. Essays on British military thought 2*. The Swedish Institute of International Affairs, Tukholma.
- Mattis, James N. 2008: USJFCOM Commander's guidance for Effects-based Operations. JFQ, issue 51, 4th quarter.
- Myers, Gene E. 2008: Don't kill EBO. JFCCom Commander is Wrong to Scrap Effects-Based Operations. Viitattu 10.8.2009. <www.armedforcesjournal.com/2008/11/3740140>.
- Myers, Gene E. 2003: Effects-Based Operations. Everything Old is New Again, as Concept Reveals. Viitattu 10.8.2009. <www.armedforcesjournal.com/2008/11/3798296>.
- Musashi, Miyamoto 1995: *Maa, vesi, tuli, tuuli ja tyhjyys*. Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Mälkki, Juha 2008: Herrat, jätkät ja sotataito. Kansalaissotilas- ja ammattisotilasarmeijan rakentuminen 1920- ja 1930-luvulla "talvisodan ihmeeksi". Suomen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Pietiläinen, Kari-Nurmi, Jukka 2008: Vaikutusperusteinen operatiivinen ajattelu (EBOA) – prosesseja, tekniikkaa vai uutta ajattelua? Artikkeliteoksessa: *Tiede ja Ase*. Suomen Sotatieteellisen Seuran vuosijulkaisu, numero 66, Helsinki. Sivut 205–234.
- Rekkedal, Nils Marius 2006: *Nykyaikainen sotataito. Sotilaallinen voima muutoksessa*. Maanpuolustuskorkeakoulu. Toimittanut Juha Mälkki.
- Shalit, Ben 1988: *The Psychology of Conflict and Combat*. New York.
- Suhteiden Venäjä (2008): *Toimittaneet: Suvi Salmenniemi ja Anna Rotkirch*. Helsinki.
- Trigg, Roger 1985: *Understanding Social Science. A Philosophical Introduction to the Social Sciences*. Oxford and New York.
- Warden, John A. III (1995): *The Enemy as a System*. Verkkoartikkeli, <http://www.airpower.maxwell.af.mil/airchronicles/apj/apj95/spr95_files/warden.ht>. Viitattu 16.2.2009.
- Vego, Milan 2006: *Effects-Based Operations: A Critique*. JFQ, issue 41, 2nd quarter.